EKO KROG
Društvo za naravovarstvo in okoljevarstvo

EVROPSKI KAVCIJSKI SISTEMI

Ključni elementi učinkovitih kavcijskih sistemov za embalažo pijač

oktober 2022

Foto: Depozita Iepakojuma Operators

VRAČILNE TOČKE

Večina vračilnih točk obstoječih kavcijskih sistemov za embalažo pijač je **v trgovinah ali njihovi neposredni okolici.** Tako lahko potrošniki embalažo vrnejo, ko opravijo naslednji nakup. V nekaterih državah je sprejem kavcijske embalaže **obvezen** za vse trgovine, v nekaterih pa le za trgovine z določeno velikostjo prodajne površine.

Ni nujno, da so vračilne točke prav v stavbi trgovine, morajo pa biti v njeni neposredni bližini. Nekatere se tako odločijo, da jih postavijo v **posebnih zabojnikih** na parkirišču.

Večje trgovine imajo **več vračilnih avtomatov** ter urejen prostor za umivanje rok, v srednje velikih trgovinah je avtomatov manj.

Manjše trgovine lahko izbirajo med **manjšimi avtomati** ali **ročnim odčitavanjem** vrnjene embalaže. Na Finskem lahko manjše trgovine zavrnejo prevzem v primeru, da nekdo želi vrniti nesorazmerno količino embalaže glede na prodajno površino.

Večina emabalaže pijač se zbere v **trgovinah**, vračilne točke pa so ponavadi še v **gostinstvu** in **turizmu**, **na bencinskih servisih**, nekateri sistemi pa imajo tudi lastne točke npr. v lokalih s hitro hrano, v kampih in na smučiščih, na prireditvah, v športnih dvoranah.

VKLJUČENA EMBALAŽA IN PIJAČE

V osmih evropskih državah so v sistem vključene **plastenke, pločevinke in steklo**, v štirih pa samo plastenke in pločevinke. Večinoma gre za **pivo, brezalkoholne pijače, vodo**. Noben od delujočih sistemov še ne vključuje sestavljenih kartonov (tetrapak) in mleka in mlečnih izdelkov.

Nekateri sistemi vključujejo tudi **povratno steklo**. V nekaterih državah je določen delež pijač, ki morajo biti na trgu obvezno v povratni embalaži.

V Latviji so za male pivovarje in druge lokalne proizvajalce pijač pripravili **standardizirane steklenice**. Zanje jih zbere kavcijski sistem, proizvajalci pa jih prevzamejo na enem mestu - v skladišču sistema.

V nekaterih državah je za proizvajalce pijač vključevanje v sistem **obvezno**, v drugih **prostovoljno**. Med slednjimi je tudi Finska, kdor se tam v sistem ne vključi, plača poseben davek.

www.packagingeurope.com

Foto: Reloop

Foto: Depozīta Iepakojuma Operators

OZADJE IN LOGISTIKA SISTEMA

Ljudje kavcijsko embalažo večinoma vračajo v trgovine **ob naslednjem nakupu**. Vračilni avtomati plastenke in pločevinke **stisnejo,** da je potrebnega manj transporta od vračilnih točk do zbirnega centra sistema. Oboje prispeva k manjšemu ogljičnemu odtisu. Če so v sistem vključene **povratne steklenice**, jih večji proizvajalci pijač prevzamejo na vračilnih točkah. V Latviji, kjer manjši pivovarji uporabljajo standardizirane steklenice, jih ti prevzamejo na enem mestu - v zbirnem centru sistema. V večjih državah je takšnih centrov več, v majhnih pa je samo eden.

V zbirnem centru plastenke še razvrstijo glede na zahteve reciklerjev. Prozorne in rahlo modre se lahko reciklira v **nove plastenke**, barvne se ponavadi reciklirajo v kaj drugega. Pločevinke je preprosto reciklirati v **nove pločevinke**, pri čemer se prihrani kar **95 % energije**. Če sistem zbira nepovratne steklenice, jih razvrstijo glede na barvo. V recikliranje gredo tudi plastični pokrovčki in transportne vreče.

Kavcijski sistem zbere kvaliteten, **neonesnažen** material, zato zagotavlja tudi, da je recikliran v novo embalažo za pijače oziroma prehrano, ki ima **visoke zahteve** glede varnosti in kvalitete.

https://www.youtube.com/watch?v=QEjiNYGVfb4

OZNAKE

Embalaža, vključena v sistem, ima **dve oznaki**. Prva je **znak kavcijskega sistema**, ta kupcu sporoča, da embalaža nosi določeno vrednost, ki jo dobi vrnjeno, ko embalažo vrne na vračilno točko. Priporoča se, da je oznaka bistveno drugačna od oznak sistemov v sosednjih državah.

Črtna koda na embalaži mora vsebovati informacijo, da je bila pijača dana na trg v Sloveniji. S tem se **preprečuje goljufije** (v primeru nakupa pijače v tujini mora sistem embalažo zavrniti, saj kavcija zanjo ni bila plačana).

Za pijače, ki so na nacionalnem trgu prisotne v manjših količinah, se uporablja **mednarodna koda**.
Ker kupec v tem primeru v kavcijski sistem lahko vrne embalažo pijače, kupljene v tujini, proizvajalci za te kode ponavadi plačajo višjo embalažnino.

Nemčija

Švedska

Norveška

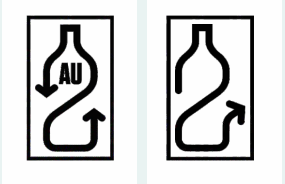

Latvija

KROŽENJE KAVCIJ IN TRANSPARENTNOST

Kako v obstoječih kavcijskih sistemih krožijo kavcije?
Tako,da **kavcija ni strošek za nikogar**.

Trgovina ob nakupu pijač pri proizvajalcu plača še **ustrezen znesek kavcij**. Proizvajalec enak znesek kavcij in ustrezen znesek **embalažnine** nakaže **upravljavcu kavcijskega sistema**. Kupec ob nakupu pijače plača manjši znesek kavcije trgovini. Ko prazno embalažo vrne na vračilno točko, mu trgovina **znesek kavcije vrne**.

Ko trgovina vrne zbrano embalažo v zbirni center kavcijskega sistema, upravljavec trgovini nakaže ustrezen znesek kavcij.

Kroženje kavcij je podprto z ustreznim **informacijskim sistemom**. Do posamezne embalaže natančno spremlja, koliko embalaže je bilo **dane na trg** in koliko je **vrnjene** ter koliko **predane v recikliranje**.

Tako so možnosti goljufij minimalne (če proizvajalec ne bi sporočil pravih količin, danih na trg ali če bi se ponarejale nalepke na embalaži). Država ima **natančne podatke** o deležih ločeno zbrane in reciklirane embalaže pijač po posameznih materialih, s tem pa možnost spremljanja doseganja predpisanih ciljev in ustreznega **ukrepanja**, če ti niso doseženi.

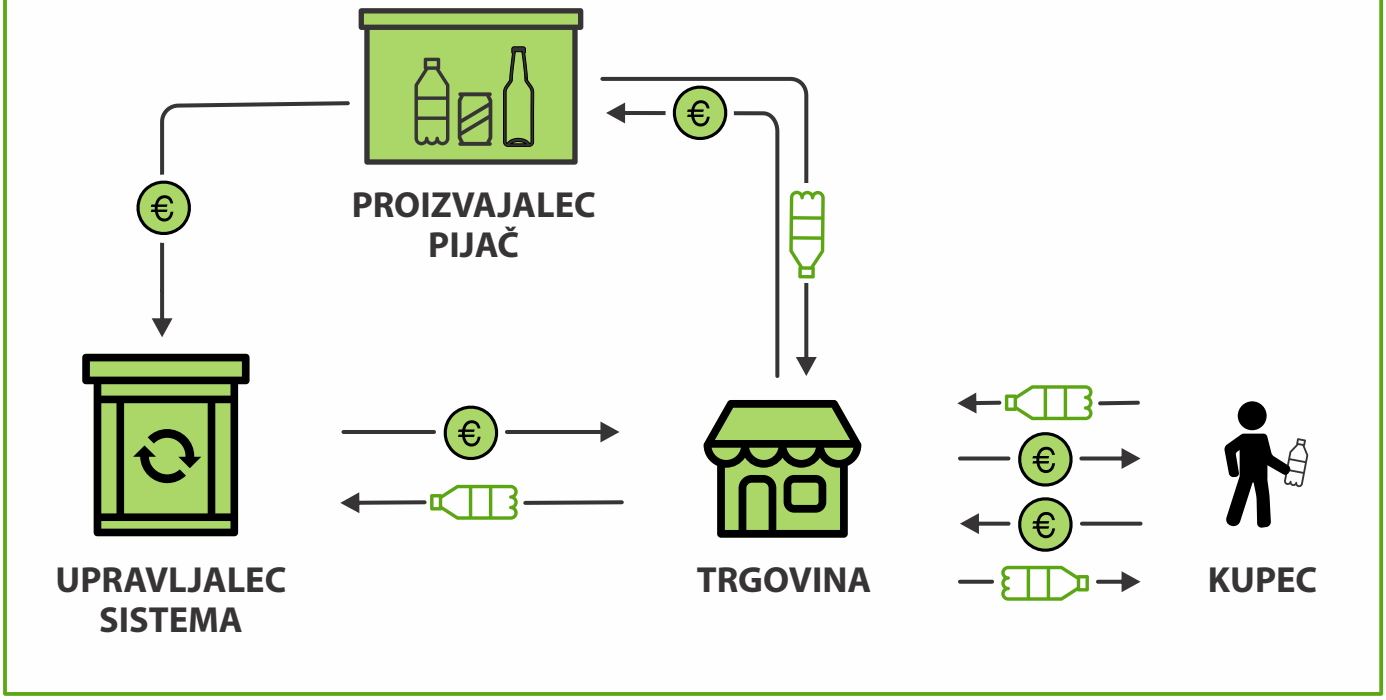

Foto: Depozita lepakojuma Operators

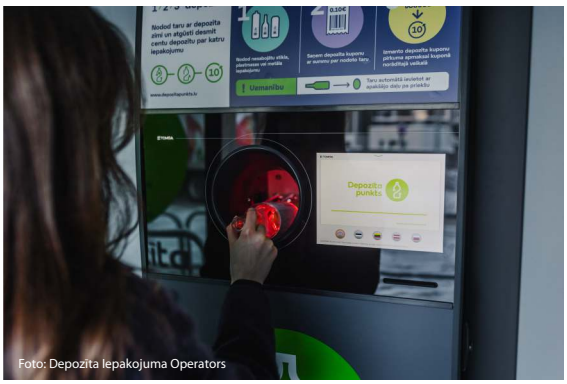
Foto: Depozita lepakojuma Operators

Foto: Reloop

UPRAVLJAVCI KAVCIJSKEGA SISTEMA

Kdo ponavadi upravlja kavcijski sistem?
V evropskih državah (razen Nemčije), ki kavcijski sistem že imajo, je ta **centralno organiziran**, kar pomeni, da imajo samo enega upravljavca sistema. **Financirajo** se z **embalažnino**, prodajo **zbranega materiala** na trgu in nevrnjenih kavcij.
Delujejo po **nepridobitnem** načelu - dobička se ne sme deliti med ustanovitelje, nameni se ga lahko samo za razvoj in izboljšave sistema.
Ustanovljen je po načelih **proizvajalčeve razširjene odgovornosti**, kar pomeni, da so v celoti organizacijsko in finančno odgovorni za ravnanje s svojo embalažo.

Ustanovitelji so v večini primerov **proizvajalci pijač** in **trgovci** ali njihova združenja. Dovoljenje za delovanje jim izda pristojno ministrstvo, v nekaterih državah so trajna, v drugih časovno omejena.

Naloge upravljavca so **upravljanje** in **organizacija** aktivnosti sistema (logistika zbiranja, zagotavljanje recikliranja, nadzor nad kroženjem materiala in kavcij, informacijski sistem, …), izpolnjevanje predpisanih ciljev, razvoj in izboljšave sistema ter nenehna komunikacija z deležniki sistema in javnostjo.

KAJ PA POVRATNE STEKLENICE?

Kavcijski sistemi so **enotna infrastruktura**, ki lahko vključuje tako **nepovratno** kot **povratno** embalažo pijač. V celotnem življenjskem ciklu povratna steklenica povzroči **70% manj emisij CO_2** od izdelave nove plastenke, **57% manj** od nove pločevinke in **85% manj** od steklenice za enkratno uporabo.
Povratna steklenica v primerjavi z nepovratno embalažo v povprečju **izenači** ali doseže **nižji okoljski odtis v 5 krogih** v primerjavi z nepovratnim steklom, 3 krogih v primerjavi s plastenko (0,5 l), 3 krogih v primerjavi s pločevinko.
Povratna steklenica lahko naredi celo 25 – 30 krogov.
Plastenke in pločevinke so v zadnjih 25 letih v veliki meri nadomestile **povratne steklenice**, saj regulativa za zaščito ponovne uporabe ni obstajala. Pri nas imamo veliko manjših pivovarn in pridelovalcev vina. Oboji uporabljajo **nepovratne steklenice,** saj za povratne obstaja nekaj ovir.

Stroški prevzema praznih steklenic na vseh prodajnih mestih so zanje **nevzdržni,** ovira so tudi skladiščenje steklenic, higienski pogoji in raznolikost oblik. Enoten kavcijski sistem podjetnikom rešuje prvi problem - sistem poskrbi za zbiranje steklenic, podjetniki jih prevzamejo v centralnem skladišču. Težavo glede raznolikosti oblik so v Latviji rešili tako, da kavcijski sistem ponuja **standardizirane povratne steklenice**. Zaradi ekonomije obsega in krajših transportnih poti so stroški nižji, rešen je problem skladiščenja

Evropske direktive omogočajo uporabo spodbud za spodbujanje ponovno uporabo, med drugim **nižje davčne stopnje** in predpisane kvote ponovne uporabe. Nekateri teh ukrepov bi kmalu lahko postali obvezni. Francija in Romunija imata **obvezne kvote ponovne uporabe** za vso embalažo ter Nemčija in Avstrija za embalažo pijač.

Kratke transportne razdalje v Sloveniji, nižji ogljični odtis, velika priljubljenost pri kupcih, spodbujanje lokalnega podjetništva in možnosti ekonomskih spodbud, ki v kratkem utegnejo postati obvezne, so močni signali za odločen korak v smer oživitve povratne embalaže pijač.

Foto: Reloop

Foto: Reloop

Foto: Depozīta lepakojuma Operators

Foto: Depozīta lepakojuma Operators

Foto: Reloop